

Dnevi skrbi in molitve.

Neke nedelje je zahrumelo po vasi. Ljudje so se zbirali pred županovo hišo in strmeli odprtih ust na velik plakat, ki ga je pribil občinski sluga Zevnik na zid. Cela truma je stala tam: Nekateri so brali, drugi zopet z nemirnim srcem čakali razlage. V dobrih dvajsetih minutah je bila zbrana pred županovo hišo domala vsa vas. Možje so stali tesno drug ob drugem in se tiščali v ospredje. Za njimi so pošepetavale gospodinje in ženice in ugibale, kakó bo. Še celo vaška mladež ni kazala tiste razposajenosti in tiste živahnosti kot sicer. Starčki so pa hodili tiho mimo in razmišljali davne dni.

»Kaj je pisano?« je pretrgala neka ženska mučno tišino.

»Vojska bo!« se je oglasil Zevnik.

Zastrmelo je ljudstvo za hip, potem je pa šla od ust do ust beseda: »Vojska bo, vojska!«

»V štiriindvajsetih urah se morajo zglasiti vsi vojaški službi podvrženi moški pri svojih polkih,« je nadaljeval po kratkem odmoru občinski sluga Zevnik.

Množica je odprla usta in spet zastrmela.

Kaj tudi ne bi! Včasih so govorili po cele zimske večere o grozni vojski, ki bo izbruhnila na naših mejah, a ko je prišla pomlad in delo, ni bilo ne duha ne sluha o vojski, tako, da so se vaščanje že norčevali, češ: »Pozimi je vojska, ko nam preostaja časa za delo in pameten pogovor.«

A zdaj je prišla sredi najhujšega dela, ko je ni nihče slutil in nihče se je nadejal.

»Vojska, vojska!«, je šlo kakor blisk od ust do ust, in že so se začele zgibati ženskam ustnice v krčevitem joku. Kakor na povelje so tiho zaihtele nekatere tuintam, moškimi pa je zatrepetalo srce — — — Kdo bi jokal v takem trenutku, ko ne pomaga nič? — Na to so pomislili fantje in možje in dvignili glave bolj kot ponavadi.

»Kdo se bo vojskoval z našim?«, je vprašal eden izmed mož, ki so še vedno stali v gruči in se razgovarjali.

»Srba bomo udarili, Srba,« se je oglasil župan.

»Jaz sem pa mislil na Laha. Zakaj Srba?«

Vse je pričakovalo županovega odgovora, ki je razumel take stvari.

»Zakaj Srba? Mari niste slišali pred mesecem o strašnem umoru v Sarajevem? Mari niso tam umorili našega vrlega prestolonaslednika z njegovo blago soprogo ničvredni ljudje po naročilu srbske vlade? Mari ne iztezajo ti nevoščljivci leto za letom z večjo pohlepnostjo svojih grabežljivih rok po naših jugoslovanskih deželah? Zato bo udaril naš sivolasi vladar Srba, in mi maščujemo prestolonaslednikovo smrt!«

»Maščujemo jo, prav gotovo jo maščujemo!«, zahrume možje in fantje ter dvigajo koščene pesti.

»Zdrobimo Srba in mu pokažemo, kdo je gospodar na naših tleh!«

»Ne poznajo nas!«

»Samo Kranjci jih zdrobimo, izlahka jih zdrobimo!«

»Brez pušk in bajonetov,« je pristavil nekdo drugi.

»Samo kole nam v roke!« so trdili fantje, zavedajoč se svoje moči.

»Zdrobimo ga, gotovo ga zdrobimo in kruto maščujemo smrt prestolonaslednikovo,« so še enkrat zaorili in zapeli:

Kranjski fantje saj smo mi,
pa po naših žilah teče kri,
oj, za našo domovino,
oj, za našo domovino!

Tako so korakali fantje po vasi, prepeli pesem dvakrat, trikrat in se razšli. Začudeno je gledala vaška deca nenavadni prizor. Po hišah pa je zavladal neki tesen, zažaten mir.

Zevnikov Francelj se je oprijel mamice za predpasnik in jo zaupno vprašal:

»Zakaj pa jokate, mama?«

»Oče bodo morali v vojsko.«

»Saj gredo tudi drugi!«

»Kaj druge ne jokajo?«

»Tudi! Pa zakaj?«

»Pobili jih bodo znabiti v vojski in nikdar jih ne bo več nazaj.«

»Pa naj ostanejo doma,« je rekel Francelj v svoji otroški preprostosti.

»Ne razumeš, malček,« je rekla mama, ga objela in poljubila.

»Prisegli so cesarju zvestobo in zdaj morajo iti.«

»Pa naj gredo! Saj jih bo Bog varoval!«

»Da, Francelj! Samo božja pomoč more obvarovati očeta.« Zaihtela je mati. »Moliva!«

Pokleknila sta z otrokom in molila. Takrat pa je vstopil oče. Postal pri vratih za trenutek, potem pa pokleknil in tudi molil. Pretresel ga je prizor in v pretrganih besedah je odgovarjal. Tako so molili, in vsem je nekako odleglo v srcu.

»Ne žaluj,« je rekel Zevnik po končani molitvi. »Vojskovati se za svojega cesarja, je častno! Z veseljem in zaupanjem grem v boj. Bog nas pa tudi ne bo zapustil, ko gremo vendar za pravično reč. Maščujemo kruto smrt našega prestolonaslednika.«

»A če padeš?,« povzame žena in zajoka iznova.

»V božjih rokah je vse,« dé mož s trepetajočim glasom. »Če padem, padem za domovino, in to je dovolj, da nimam strahu pred smrtjo. Kri in življenje za cesarja! Jok ne pomaga tu nič; le pogum, molitev in zaupanje v Boga. Molita tudi vidva doma za srečno vrnitev. Če pa padem, padem rad, saj gre za domovino in za vero! Junak, ki pade v boju in se je pripravil za večnost, je zveličan; kaj naj potrebuje in poželi še več! Res, marsikdo bo ostal na bojnem polju, dokler ga gospodar vojskinih trum ob sodnem dnevu ne pokliče k vstajenju — a

kaj za to? Naše življenje je itak kratko in le priprava za oni svet. Glavni namen našega življenja je ta, da dosežemo večno zveličanje tam v svetih nebesih. Zavedaj se tega, ljuba žena, ter ne plakaj in ne žaluj. Le molitev, pobožna, srčna, vztrajna molitev nam more tu pomoči.«

Tako je govoril oče Zevnik in potolažil svojo ženo in se začel pripravljati na odhod. Naročil je še to in ono, pripravil najpotrebnejše za pot, pregledal vsak domači kotic in je bil kmalu pripravljen za odhod.

Zablestel je jasen večer, zadnji večer bivanja pod domačo streho. Razen dece ni nihče zatisnil očesa. Toliko in toliko so si imeli povedati še vsi, pa niso mogli z besedami na dan. Čimbolj se je bližalo jutro, tem tesneje so se oklepale src moreče skrbi. Bogve, kje bodo čez teden, čez štirinajst dni? Mogoče daleč v sovragovi deželi, tam za srbskimi griči — — — Gromelo bo in pokalo, padal bo borec za borcem, jek ranjencev bo odmeval od brega do brega, vmes pa se bo čulo škrtanje železa ob železo, v curkih bo tekla kri, hrup in trušč bo prevladal ozračje — kakor sodnji dan bo — doma pa bodo čakali miru in vrnitve.

Tako so premišljevali stari in mladi. Pod jutro so šli k sveti maši, k spovedi in k svetemu obhajilu. Potolaženi so se vrnili in si podali roke v slovo. — Otroci so zaplakali, ko jih je objel oče in ko so videli, da deró obile solze po licih mater. Dà, težka je ločitev od doma! Marsikakemu možaku se je porosilo oko ob zavesti, da prepusti vso težo gospodarstva in kmetije slabim rokam, sam pa da gre kdovekam. Vsi možje in fantje so posedli na en voz, zamahali so z robci, zavriskali, zapeli, in voznik je pognal. Za kolesa so držale ženske in vlekale nazaj, a zastonj. Voz je drdral, fantje in možje so peli in vriskali, pa dvigall pesti in kričali:

»Osvetimo smrt prestolonaslednikovo!«

Tisti dan je bilo kakor izmrlo v vasi pod Klancem. Nobenemu človeku ni dišalo delo. Vsakdo se je tiščal doma in — molčal. Kakor po pogrebu je bilo širom vasi. Ni je bilo skoro hiše, iz katere ne bi bil odšel vsaj eden, če ne dva. Kakor blisk je bilo prišlo, in pred pretekem štiriindvajsetih ur je ostalo doma le nekaj starih mož, otroci in žene. Zdelo se je, da se ne bo ganil nihče od hiše in da bo zastalo delo na polju, dokler se ne vrnejo gospodarji in fantje domov. Toda: Sila lomi kola. Dela čez glavo, delavcev pa premalo. Ojunačili so se vaščanje in prijeli za delo. Kdor ni zmožel za tri ali štiri, je delal vsaj za dva. In starec, ki je bil dal svetu že slovo in se stisnil za peč ter zibal že desetletje svoje vnuke in vnukinje, je spet začutil v ukrivljenem hrbtu neko moč, pa je prijel za plug in jo še tolkel počasi po brazdah. Otroci, ki so prej skakali brezskrbno in brezdelno po pisanih livadah ter rajali, so zgrabili za delo, ko so videli, da komaj zmaguje napore

in težave mati. In tako je šlo delo od rok, in vsaj polje ni občutilo odsotnosti svojih gospodarjev. Le na obrazih ženâ in starcev se je bralo o sledih napora in skrbi prečutih noči. Kdo bi mislil med pehanjem in vrvenjem na vojsko in njene posledice ali se pogovarjal o tem. Le ko pride večer, se zberó kje in si pravijo novic. Potem pa pokleknejo pred Novakovo kapelico vsi, staro in mlado, pa molijo za srečen izid vojske in za vrnitev svojcev. Lep je pogled na to klečečo množico, ki zaupno obrača oči na soho Matere božje in moli tako zaupno, tako iz dna srca. Sto usten prosi nebeškega očeta z otroško ljubeznijo, z zaupanjem . . . Kdo bi se ne potolažil in ne razjokal veselja nad pobožnostjo slovenskega ljudstva? Tako tekó dnevi in vse je že upalo, da se bliža konec. Kar nekoč udari v vas novica:

»Rus je udaril!«

»Nemec gre našim na pomoč!«

»Črnogorec, Srb, Rus, Anglež, Francoz in Belgijec so vsi proti našemu in Prusu! Kaj bo?«

»Take vojske še ni bilo! Ves svet je v ognju.«

In zaplakala je vsa vas v bolesti.

A tudi to se je kmalu nekoliko pozabilo, in ljudstvo je trdno upalo na srečen izid vojske. Saj pozna hrabrost in srčnost naših vojakov. Zavedalo se je, da bo z nami božja pomoč, ker gre za pravično, za sveto reč.

Čas je tekel in tekel. Pričela so prihajati prva poročila o hudih, strahovitih bojih in o ranjenicah. Tedaj se je zajedla v srce vaščanov zopet moreča skrb za svojce. In začele so krožiti hude laži, ki so si jih izmišljevali zlobni, brezvestni ljudje. Prišla je novica, da je padel ta ali oni, in dan na dan si videl žene, ki so objokanih oči molile in hodile okrog hiš.

Dnevi so tekli in vlaki so začeli voziti ranjence z ruskega bojišča. Tako je odpočival v neki gostilni ranjenec iz sosednje župnije. Bil je le lahko ranjen in je dobil dopust za domov. Sedel je v gostilni pri škantelu in pripovedoval grozne reči.

»Ravno pri tisti stotnji sem bil kot Zevnik. In dobro sem videl, kako se je zgrudil, zadet od krogle, mrtev na tla.«

»Si pač videl dobro?«

»Dobro! Saj slišite, poleg mene se je zgrudil. Klincu iz Zdenske vasi je pa odtrgalo roko.«

»Bog se jih usmili!«, so zaječale žene in bruhnile v jok.

»Redek bo, ki bo prišel domov,« je trdil nekdo.

Ženske so se zgražale in kmalu je preplavila novica o Zevnikovi smrti vso dolino. Tudi Zevnikovi ženi ni ostala prikrita.

»Kako je pravil?«, je vprašala jokaje svojo sosedo, ki je nesla naročej drv v kuhinjo.

»Padel je, revež! Dobro je videl, ravno poleg njega se je zgrudil; Klincu je pa odtrgalo roko.«

»Ali naj verjamem, ko je ravno te dni toliko in toliko jezikov, ki samo lažejo in vznemirjajo ljudi?«

»Res lažejo, da je grdo! Toda ta vojak, ki je ranjen, je bil pri isti stotnji kot tvoj; ta mora že vedeti in je tudi videl, ko je padel.«

Zevnikova je zaihtela: »Torej je vendarle res?«

»Jaz verjamem,« je nadaljevala sosedka.

Razšli sta se. Zevnikova je pokleknila doma ob posteljo in bridko jokala.

»Zakaj pa jokate, mama?«, jo je vprašal Francelj, ki je ravnokar prišel s polja.

Ni mu odgovorila mati; le objela ga je in negovala:

»O revček, ubožček!«

Čudno se je to zdelo Franceljčku. Pogledal je vprašujočo mater in rekel: »Mama, ali ste čudni danes! Še nikoli mi niste rekli revček. Ali sem res revček?«

»Res, velik revček si, Francelj, velik!«

»Zakaj, mama?«

»Glej, danes smo izvedeli, da je umrl na bojišču naš ata. Nikoli več ga ne bomo videli.«

Bridko je zajokala žena ob teh besedah. In tudi Francelju je bilo hudo, ko je pomislil, da ne bo nikoli več videl svojega očeta. Imel ga je tako rad, ko ga je učil tako lepo in se ga veselil, kadar je bil priden. Tudi otroku so prišle solze v oči. Stisnil se je tesno k materi in zajokal. Ne bi bil jokal, gotovo ne bi bil.

A zdaj je videl v silnem joku plakati mamo in zaplakal je še on. Saj sta se včasih oba skupaj smejala, čemu bi pa zdaj jokala ne?

Tako sta prebila tisti dan Zevnikova in Francelj. Ljudje so pa stresali novice iz rokavov. Tako se je nekdo nalaгал neki ženi, ki je vsako rada verjela, da so odsekali Zevniku glavo in da je potem brez glave potolkel še tri Ruse.

»Koliko?«

»Tri Ruse je potolkel že potem, ko so mu odsekali glavo!«

»Jojmeni! joj! O revček, nikoli več ne bo živ, nikoli več. Toda hud je pa bil, hud! Koliko Rusov je še potolkel, praviš?«

»Tri!«

»Revček, revček!«

In ta novica je šla kot plamen. V sosednji vasi so še pristavili, da je potolkel Zevnik deset Rusov.

Zevnikova je pa jadikovala do večera, in bilo ji je kakor da nima ta svet nobene vrednosti več zanjo. Umaknila bi se, da ni imela Francelja, ki je bil še tako mlad in potreben skrbne matere. Zvečer sta pokleknila pred podobo Matere božje in pobožno molila. Klečala sta celo uro in še vedno je kipela iz njunih src vroča molitev za očeta proti nebu. Vzdržno je klečal Francelj ob svoji mamici in molil za očeta. Kar naenkrat se pa vzdrami iz molitve in reče:

»Mama, oče pa živé! Vprašal sem v mislih Marijo, pa mi je od-
kimala na sliki, da niso mrtvi. Mama, oče niso mrtvi!«

»Moli, Francelj, moli! Tebi se je sanjalo. Med molitvijo si bil malo
zadremal.«

»Ne, mama! Videl sem, dobro sem videl!«

»Zmotil si se, Francelj, moli rajši!«

»Ne, nisem se!«

Zevnikova mati je postala nemirna. Kaj, ko bi bilo res? Že dosti-
krat se je slišalo, da je prošnja in molitev nedolžnih otrok bila uslišana
stoinstokrat. Ali ni mogoče tudi tu tako?

»Pa si videl prav, Francelj?«

»Mama, še nikoli se nisem zlagal. Samo takrat, ko sem bil potem
tako tepen.«

»Torej pa še trenutek pomoliva za srečno vrnitev očetovo.«

In molila sta pomirjena in utolažena.

Drugega dne pa je dobila Zevnikova sledeče pismo:

Draža žena!

V boju sem bil lahko ranjen; peljem se zdaj v Ljubljano,
odtam pa pridem domov. Upam, da se doma popolnoma pozdravim
in potem znabiti zopet odidem nad sovraga.

Pozdravljam tebe in Francelja

Tvoj mož.

Kdo naj popiše veselje, ki je zavladalo ob tej vesti v Zevnikovi
hiši? Trikrat je prebrala Zevnikova mati pismo in še ni verjela očem.

»Marija je res pomagala,« je rekel Francelj.

»Da, Marija in tvoja nedolžna molitev.«

Čez nekaj dni se je potem res pripeljal Zevnik domov. Prestreljena
mu je bila v rami leva roka. Hitro se je zdravil. Objel je ženo mož in
oče otroka in se razjokal veselja.

»Ali je bilo hudo?«, so ga izpraševali vaščanje.

»Nič hudega! Krogle in šrapneli res padajo kakor toča; a Rus se
boji naših bajonetov in beži, kar ga nesó noge.«

Tako in podobno je pripovedoval na vprašanja in se dobro zdravil.

Pred kapelico so molili potem otroci posebe. Saj molitev ne-
dolžnih otrok je uslišana najpogosteje. Z zaupanjem zró zdaj vaščanje
v bodočnost, lažem ne verjamejo več in hite pospravljati poljske pridelke,
da s pridnosjo nadomestijo bojujoče se moške.

Vid Vidov.

